

NARUŠENÁ KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOST U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

- **Logopedie**
- **Základní atributy jazyka a řeči.**
- **Verbální komunikace, nonverbální komunikace.**
- **Současné aspekty ontogeneze řeči a jazykových schopností.**
- **Ontogeneze řeči u dětí s mentálním postižením**

LOGOPEDIE

LOGOS : SLOVO

PAIDEIA : VÝCHOVA

SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ DISCIPLÍNA ZABÝVAJÍCÍ SE VŠEOBECNOU
PODPOROU OSOB S NARUŠENOU KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOSTÍ (NKS)

OBLAST ZKOUMÁNÍ: PATOLOGICKÁ STRÁNKA KOMUNIKAČNÍHO PROCESU

OBLASTI

- EDUKACE
- DIAGNOSTIKA
- PREVENCE
- TERAPIE
- REEDUKACE
- PROGNOSTIKA

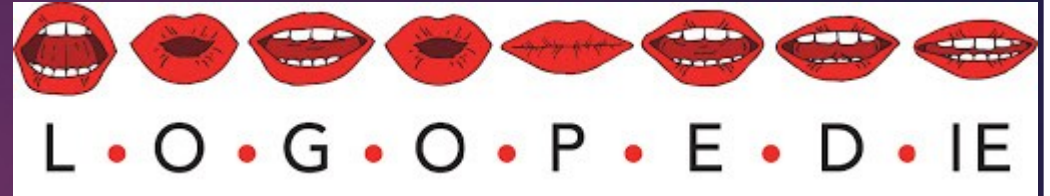
INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE

- Pedagogika
- Speciální pedagogika
- Psychologie
- Psychiatrie
- Genetika
- Informatika

- Pediatrie
- Stomatologie
- Neurologie
- Foniatrie
- Otorinolaryngologie
- Plastická chirurgie

NARUŠENÁ KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOST (NKS)

- **KDYŽ NĚKTERÁ JAZYKOVÁ ROVINA (NEBO NĚKOLIK JAZYKOVÝCH ROVIN SOUČASNĚ) PŮSOBÍ INTERFERENCE VZHLEDNĚ KE KOMUNIKAČNÍMU ZÁMĚRU JEDINCE**
- **KDYŽ NARUŠENÍ KOMUNIKACE OMEZUJE SCHOPNOST ČLOVĚKA NAVAZOVAT A UDRŽOVAT SOCIÁLNÍ VZTAHY, VYJADŘOVAT SVÉ MYŠLENKY, PŘÁNÍ A POTŘEBY**
- **NARUŠENÍ V OBLASTI SLOVNÍ ZÁSOPY, GRAMATICKÉ STRUKTURY ŘEČI, ZVUKU ŘEČI A SCHOPNOST PRAKTICKÉHO VYUŽITÍ KOMUNIKACE**
- **NARUŠENÍ RECEPTIVNÍ NEBO EXPRESIVNÍ SLOŽKY ŘEČI**
- **NARUŠENÍ VERBÁLNÍ, NONVERBÁLNÍ I GRAFICKÉ FORMY KOMUNIKACE**

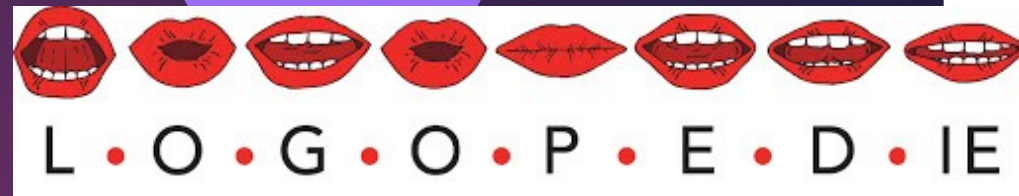

L • O • G • O • P • E • D • IE

HOLISTICKÝ PŘÍSTUP V LOGOPEDII

- ▶ VČASNOST
- ▶ KOMPLEXNOST
- ▶ SYSTEMATIČNOST
- ▶ ODBORNOST

LOGOPEDICKÁ INTERVENCE

DIAGNOSTIKA

- Orientační vyšetření

Má dítě NKS?

- Základní vyšetření

O jaký druh NKS se jedná?

- Speciální vyšetření

Jaký typ, forma, stupeň, příčiny a následky NKS má?

- **Navázání kontaktu**
- **Anamnéza (lékařská, rodinná, prostředí)**
- **Vyšetření sluchu**
- **Vyšetření porozumění řeči (receptivní složka)**
- **Vyšetření řečové produkce (expresivní složka)**
- **Vyšetření artikulace**
- **Vyšetření motoriky a laterality**
- **Terapie (stimulující, korigující, redukující)**

KOMUNIKACE

L • O • G • O • P • E • D • I E

- ▶ Z lat. Communicatio – **spojování, sdělování, sdílení, přenos, participace**
- ▶ Ovlivňuje rozvoj osobnosti, sebevědomí, sebepojetí, mezilidské vztahy, kognitivní funkce, sociální dovednosti a vnímání vlastní sociální role v rámci společnosti
- ▶ Komunikační schopnost = **dorozumívací schopnost**
- ▶ Proces aktivní výměny informací
- ▶ Patří k nejdůležitějším lidským schopnostem
- ▶ **Verbální, nonverbální**

OBLASTI KOMUNIKACE

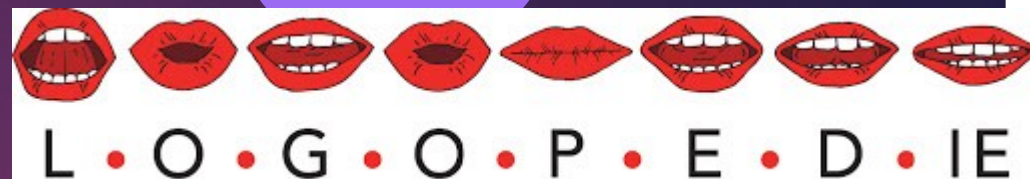
ŘEČ

- ▶ Specificky lidská schopnost
- ▶ **Vědomé užívání jazyka jako složitého systému znaků a symbolů ve všech formách**
- ▶ Není nám vrozená, ale rodíme se s dispozicí, která se rozvíjí až při verbálním styku s mluvícím okolím
- ▶ Hlavní součásti: mluvní orgány, mozek
- ▶ Úzce souvisí s kognitivními procesy
- ▶ **Zevní řeč:** schopnost člověka užívat sdělovacích prostředků vytvářených mluvidly
- ▶ **Vnitřní řeč:** chápání, uchovávání a zpracování myšlenek

JAZYK

- ▶ **Soustava zvukových a druhotných dorozumivacích prostředků znakové povahy společných určité skupině osob**
- ▶ Schopnost chápat, ovládat a využívat symbolický vyjadřovací systém ve formě verbální, nonverbální i grafické podobě
- ▶ (čeština, angličtina, znakový jazyk neslyšících...)
- ▶ **Řeč** = individuální rozměr
- ▶ **Jazyk** = společenský rozměr

STAVEBNÍ PRVKY KOMUNIKACE

FÁZE KOMUNIKACE

▶ **IDEOVÁ GENEZE**

Vznik myšlenky, kterou chce komunikátor sdílet

▶ **ZAKÓDOVÁNÍ**

Expresivní vyjádření myšlenky pomocí slov, znaků, symbolů

▶ **PŘENOS**

Pohyb symbolů od komunikátora ke komunikantovi (vedení obsahu sdělení)

▶ **PŘÍJEM**

Okamžik, kdy symboly dorazí ke komunikantovi

▶ **DEKÓDOVÁNÍ**

Proces příjemcova výkladu sdělené informace, individuální interpretace přijatých symbolů

▶ **AKCE**

Reakce na zpracovanou informaci, využití získané informace (chování, činnost, verbální reakce)

FORMY KOMUNIKACE

VERBÁLNÍ

- ▶ Slovní komunikace realizovaná za pomoci mluvené řeči, popřípadě písemné formy
- ▶ Úzce souvisí s kognitivní výbavou – inteligence člověka se nejvýrazněji manifestuje ve slově a písmu
- ▶ Veškeré sociální kontakty jsou vysoce závislé na schopnosti verbální komunikace (představení, rozhovor, diskuze, hádka, vyjádření a popis myšlenek, představ, přání, potřeb, citů)

NONVERBÁLNÍ

- ▶ Mimoslovní prostředky sloužící ke komunikaci
- ▶ Nejčastěji využívána při vyjadřování emocí, vůle, postojů
- ▶ Mimika, gestika proxemika, haptika a zrakový kontakt
- ▶ Pohyby hlavou, končetin a celého těla, postoj, výrazy tváře, pohledy očí, pozice, poloha a vzdálenost těla v prostoru vůči jiným lidem, doteky při komunikaci, úprava zevnějšku, oblečení...

VÝVOJ DĚTSKÉ ŘEČI

▶ **Vysoce individuální!!!**

Zásadní vliv na vývoj řeči dítěte má:

- ▶ **Prostředí** (řečový vzor, podnětnost prostředí, výchovný styl, otevřenost rodiny vůči společnosti, kulturní odlišnosti, sociální zkušenosti...)
- ▶ **Vrozené komunikační a charakterové dispozice** (temperament, nadání pro řeč, otevřenost povahy vůči sociálním vztahům, osobnost)
- ▶ **Intelekt a úroveň kognitivních schopností**
- ▶ **Odborná podpora v oblasti rozvoje komunikace** (včasná diagnostika, vhodně nastavená a systematická logopedická péče)
- ▶ **Přidružená postižení** (mentální, sluchové, zrakové, tělesné, poruchy chování, ADHD, SPU)
- ▶ **Orofaciální patologie**

VÝVOJ ŘEČI

dle Sováka

PŘEDŘEČOVÉ OBDOBÍ

- ▶ Období křiku
- ▶ Období žvatlání
- ▶ Období porozumění řeči

STÁDIA VASTNÍHO VÝVOJE ŘEČI

- ▶ Stadium emocionálně – volní
- ▶ Stadium asociačně – reprodukční
- ▶ Stadium logických pojmů
- ▶ Intelektualizace řeči

PŘEDŘEČOVÉ OBDOBÍ

(přípravná stadia vývoje řeči)

L • O • G • O • P • E • D • IE

▶ 1. rok života dítěte

- ▶ Na vývoj řeči má vliv již v raném období sání, žvýkání, polykání, aktivizace orofaciální oblasti, vývoj motoriky, zrakový kontakt, tělesný kontakt při kojení, reagování na známé osoby, zraková a sluchová stimulace (nutné podporovat zejména u dětí s postižením)

▶ Období křiku

Novorozenecký reflexní křik vyvolaný podrážděním dýchacího centra přechodem z placentárního na plicní dýchání – nemá komunikační význam

2.-3. týden vrozený mimický výraz (úsměv), úsměv jako reakce na úsměv (2.-3. měsíc)

Od 6. týdne citově zabarvený křik (nejprve nelibé pocity – **tvrdý hlasový začátek**)

2.-3. měsíc **křik s měkkým hlasovým začátkem** (křikem vyjadřuje i libé pocity a postupně přechází v tzv. **broukání**)

▶ Období žvatlání

Kolem 3. měsíce se objevuje větší rozmanitost zvuků, zapojování modulačních faktorů řeči

Pudové žvatlání – hra s mluvidly, vytváří tzv. prefonémy

Napodobivé žvatlání (po 6. měsíci – diagnostický moment při detekci sluchových vad, využití tzv. fyziologické echolalie)

▶ Období porozumění řeči

Kolem 10. měsíce, nechápe obsah slov ale asociuje je s vjemem nebo sociální situací (udělej paci paci, ukaž jak jsi veliký atd.). Výrazný vliv má mimika, gestika, melodie řeči a citový vztah k blízké komunikující osobě)

OBDOBÍ VLASTNÍHO VÝVOJE ŘEČI

▶ Stadium Emocionálně-volní (1.-2.rok života)

Dítě vyjadřuje své primární pocity a přání formou prvních izolovaných slov (**egocentrické stadium řeči**)

Období jednoslovných vět (pa, ham, mama, báb...).

▶ Stadium asociačně-reprodukční (2.-3.rok života)

Slova mají pojmenovávací funkci, slova která zná reprodukuje na jevy podobné, dochází k prudkému rozvoji komunikace, začíná chápat význam komunikace, chce komunikovat s dospělými. Objevují se i víceslovné krátké věty (mama pá, chci papat...).

Kolem 2. roku: **1. stadium otázek (Co to je?)**.

▶ Stadium logických pojmů (3.-4.rok života)

Rozvoj gramatické struktury řeči, časování, skloňování, rozvoj slovní zásoby, abstrakce v komunikaci, vyjadřování pocitů

Po 3. roce: **2. stadium otázek (Proč?)**.

▶ Stadium intelektualizace (od 4 let do dospělosti)

Kvalitativní i kvantitativní rozvoj a obohacování komunikačních schopností, prohlubování gramatických forem, sociálního využití řeči...

VÝVOJ ŘEČI

dle Lechty

- ▶ Období pragmatizace (do konce 1. roku)
- ▶ Období sémantizace (1.-2. rok)
- ▶ Období lexémizace (2.-3. rok)
- ▶ Období gramatizace (3.-4. rok)
- ▶ Období intelektualizace (po 4. roce)

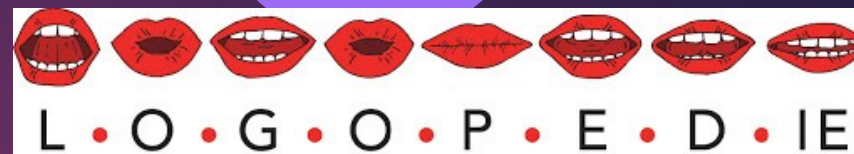
VÝVOJ KOMUNIKACE U DĚTÍ S MP

- ▶ Děti s MP, mají vždy nějaký druh a stupeň narušené komunikační schopnosti
- ▶ Stupeň narušení kom. schopností závisí na stupni mentálního postižení, přidružených vadách, vrozených dispozicích a vlivu prostředí
- ▶ Důvodem NKS je celkové opoždění psychomotorického vývoje
- ▶ Všeobecně platí, že čím těžší stupeň mentálního postižení, tím těžší je i narušení v oblasti komunikace
- ▶ U NKS u MP hovoříme o tzv. **symptomatických poruchách řeči**
- ▶ Vždy se vyskytuje **opoždění ve vývoji řeči a určité omezení v oblasti slovní zásoby, gramatické struktury a praktickém využití komunikace**
- ▶ U těžších forem MP výskyt echolálie
- ▶ Emocionální dráždivost patrná i v rámci mezilidské komunikace
- ▶ Infantilní projevy v komunikaci

ZÁSADY PRO PODPORU KOMUNIKAČNÍCH SCHOPNOSTÍ DĚTÍ S MP

- ▶ Od raného věku podporovat sání, žvýkání, udržení očního kontaktu a reakce na komunikaci
- ▶ **Nabízet dostatek podnětů** (hmatových, sluchových, zrakových, čichových, motorických)
- ▶ Udržovat stabilní, klidné a láskyplné zázemí, **pozitivně dítě motivovat** a velmi často a srozumitelně chválit
- ▶ Komunikaci rozvíjet **při všech každodenních aktivitách**, být **systematický, citlivý a důsledný**
- ▶ **Princip individuálního přístupu a názornosti** ve všech složkách podpory vývoje dětí s MP (rozvoj slovní zásoby, zaměření na konkrétního jedince, propojovat s reálnou zkušeností)
- ▶ Nedostatečné funkce nahrazovat jinými (znakování, obrázky, konkrétní předměty) – **nezaměřovat se na dokonalou výslovnost ale na praktické využití komunikace**
- ▶ Podporovat jakékoli vyjadřovací schopnosti a **vztah ke komunikaci**, vytvářet pochopení významu komunikace
- ▶ **Orofaciální regulační terapie, logopedická péče, Vojtova metoda, Znak do řeči, VOKS, piktogramy, sociální učení**